

ՈՒՇԱԲԸ / Հայ ժողովրդական հեքիաթներ, Հատոր VIII / Գուգարք (Լոռի), Լոռու բարբառ (խոսվածք)

Մի մարթ ու կնիկ էրկու ախշիկ են ունենում, մի տղա: Մի ախշիկը քորփա ա ըլլում, դեռ հլա ըրորոցումը, ծծկեր ա ըլլում: Դրանք խմոր են ունցում, մերը փուռը վառում ա, գալիս ա խմորը գնդում: Եղնա գնում են փուռը սրփելու:

Մերը փուռը սրփում ա, պրծնում, վենձ ախշկանն ասում ա.— Ախշի՛, ախշի՛, գնա գունդը բի, հացը թխենք:

Ախշիկը գնում ա, եղ գալի մորն ասում ա.— Նանի, գունդ չկա:

Ասում ա.— Կրակի գաս դո՛ւ, էս հաղաղ խմորը գնդեցի, ո՞նց թե գունդ չկա:

Ասում ա.— Հլա դե արի տես, խու էս խա՛ փում չեմ:

Մերը գնում ա.— Վո՛ւյ, դրուստ որ գունդ չկա:

Էն ըրորոցի կրակի էկածը դրուստ որ չիմ կերած ա ըլլում: Նա կրակ ուտե, օրն օրի վրա վենձանում ա: Մի քիչ որ ման գալու ա անում հա, մոր ծիծն ուտելիս վեր ա դնում ու մորն ուտում: Քիրը տուն ա գալիս թե չէ՝ նրան էլ ա ուտում: Ախպերն ուրիշ տեղ ա գնացած ըլլում:

Ըրիգունը գործի տեղից հերը տուն ա գալիս թե չէ, նրան էլ ա վեր դնում— ուտում: Ախպերն ուրիշ տեղից գալիս ա հասնում գեղի դրաղը թե չէ, խալիները խաբար են տալիս.— Սհե, սհե: Ըտի ախպերն ասում ա.— Ես էս գեղումն էլ կենալ չեմ: Գլուխն առնում ա, մի ըշխարի վրա գնում: Գնում ա, գնում ա, շատն ու քիչն ինքը գիդե, գնում ա ու մի վերու ծմակում տենում, որ մի եթթաղ ա շինած: Էդ եթթաղումը մի քոռ մարթ բերում ա ոչխարնին տուն անելիս շեմքումը կազնում ա, հատ-հատ շեմքովն անց կացնում, հմբարում, տուն անում, դուռը փագում: Եղնա գնում ա կրակ անում, խմոր ունցում, կրկենի թխում, ուտում: Էդ տղեն էլ գնում ա նրա կշտին նստում, հմա խոսում չի, կրկենուց ինքն էլ անսաս կտրում ա, ուտում:

Էն մարթը որ տենում ա կրկենին թեզ հատավ հա, ըրմանում ա, ասում ա.— Ո՞վ էս ըտի, թե տղա էս՝ խոսի, իմ տղեն էս, թե ախշիկ էս՝ խոսի, իմ ախշիկն էս, թե մարթ էս՝ էլի խոսի, իմ հընգերն էս:

Էնա տղեն խոսում ա:

Ասում ա.— Դե իմ տղեն էս:

Էլ եղ կրկենի ա թխում, որ ըռավոդն ուտեն:

Ըռավոդը եղ հցավորվում են, տղեն ոչխարնին տանում ա ըրածացնելու, հլիվորը տանը մնում ա: Հմա հլիվորն էն տղին իրեք ճամփա ա շհանց տալի, էրկուսի հմար ասում ա.— Դենը տար, դենը տար: Էն մնի հմար ասում ա.— Դենը տանիս ոչ, իմ օտկունն ընդի յա դիբել:

Էն էլ էն էրկու ճամփովը տանում ա, էն մնովը տանում չի: Մի օր, էրկու օր, միսելի տհենց անց ա կենում, մի օր էլ ասում ա.— Հլա դենը տիմ տանիլ, տենամ էն ի՞նչ կա ընդի, որ հլիվորը թողուց ոչ դենը տանելու:

Էնա տանում ա, տենում ա ստանեքեր են:

Հլե դրան տենում են թե չէ, ասում են.— Ախպեր ջան, ըստի արի, ըստի արի:

Կանչում են ու իրանք պար են գալի: Գնում ա:

Ստանեքերից մինն իրա քվորն ասում ա.— Գնա քլփաթինը բի:

Ըտի դա գլխի ա ըլլում: Քլփաթինն ընդի ա ըլլում դրած, չկել ստանի հասնիլը— ինքը վիր ա ունում, քլփաթնով էն մի ստանին ճմրթում ա, նղավացնում: Ասում են.— Խի՛ տհենց արի:

Ասում ա.— Բա քլփաթինն ուզում ա որե աչկերս հանե՞: Իմ հոր աչկերը քոռացրել եք, հմի էլ ուզում եք իմը քոռացնե՞ք: Էկեք թեզ իմ հոր աչկերը սղացրեք:

Ասըմ են.— Դուզ ա, մենք ենք քոռացրել, դու որ տհե լավ տղա ես, առ՝ քու հոր աչկերն էլ, էս դեղն էլ. տար քու հոր աչկերը տեղը դիր, էս դեղն էլ քսե, կսաղանա:

Էդ տղեն եդ ա գալի, ասըմ ա.— Հայրիկ ջան, բա ինձ թողեիր ոչ դենը գնամ, բա խի՞ չի ինձ էլ բան արին:

Ասըմ ա.— Բալա ջա՛ն, դենը գնալ մի, իմ աչկերը քոռացրին, քունն էլ կքոռացնեն:

Ասըմ ա.— Ես նրանցից եմ ուստա, կարալ չեն:

Էնա աչկերը տեղն ա դնըմ, դեղը քսըմ, սղացնըմ ա:

Օրի մի օրն ասըմ ա.— Հայրիկ ջան, կարալ չե ս ինձ ըդու անես, գնամ իմ հայրենիքը, իմ վաթանը տեսութին, ն՞ե թողել եմ էկել:

Ասըմ ա.— Խի՞ չեմ կարալ:

Էնա մի ձի ա սարքըմ, ոչխարի կաթով էլ կրկենի ա թխըմ, խուրջինը լքցնըմ, ձիուն նստացնըմ ա, ճամփու դնըմ:

Էդ տղեն գնըմ ա տենըմ, որ իրանց գեղի շփլթուն կտրել ա: Էն կրակի էկած իրան ոչ բարով քիրը չիմնուն էլ կերած ա ըլըմ: Մենակ մի որցակ ա ըլըմ թողած, որ կանչե, ինքը ձենիցը վի կենա, մին էլ մի դարփին ա թողած ըլըմ, որ ըտամնին սրիլ տա:

Գնըմ ա իրանց դուռը հասնըմ թե չէ, քիրը տանիցը դուս ա գալի, ասըմ ա.— Վա՛յ ախպեր ջան, բարով, բարով: Գալիս ա, փթաթորվըմ, եղնա խուրջինը վի ա ունըմ, տանըմ ա տուն:

Տանը մի սեաթումը կուլ ա տալի խուրջինը, դուս ա գալի, ասըմ ա.— Ախպեր ջան, բա դարդակ ես էկե՞լ:

Նա էլ վախըմ ա թե ասե. «Բա խուրջինն ի՞նչ արիր»: Ասըմ ա.— Հա, դարդակ եմ էկել:

Ձին ախպոր ձեռիցն առնըմ ա, տանըմ ա հորըքելու: Տանըմ ա տալդըմն երկու ոտն էլ կուլ տալի, գալիս ասըմ.— Վա՛յ, ախպեր ջան, բա ձիդ երկու ոտնանի ա:

Եդ ասըմ ա.— Հա՛:

Հմի էլ եդ գնըմ ա էն երկու ոտն էլ ուտըմ, գալիս ա ասըմ.— Վո՛ւյ, ախպեր ջան, ձիդ առանց ոտն ա:

Հմի էլ եդ ա գնըմ, ձիու ջամդաքն ուտըմ, գալիս ա ասըմ.— Վո՛ւյ, ախպեր ջան, բա ոտով ես էկե՞լ:

Ըտամնին փունջ ա ըլըմ, գնըմ ա դարփնին սրիլ տալու, ախպորը տանը թողըմ ա, որ գա եղնա ուտե:

Դուս ա ըլըմ թե չէ՝ մկները լիզու են ըլըմ, ասըմ են.— Նաչար տղա, ջահել կյանքդ հանգցնիլ տի, գնա, փախի որե, գնաց ըտամնին սրիլ տալու, գալ տի քի էլ ուտիլ:

Եղնա էդ մկները բերըմ են դրան մի սանդրը տալիս, մի շուշա լիքն աղ, մին էլ երկու մոմ, ասըմ են.— Նա գալ տի քի եղնա հասնիլ, որ տենաս հասնըմ ա հա, էս սանդրը վրա արա, դալին ծմակ ու մոշուտ կդառնա, աղաքը կփագի, դու կփախչիս: Որ տենաս ծմակն անց կացալ հա, եդ ուզըմ ա քի հասնի, շուշեն լիքը աղը վրա արա՝ շուշեն սուր ածլքեր կդառնա, ոտները կկտրատե, աղն էլ կտրածնին կդառնա՝ կմխկտացնե, կարալ չի քի հասնի: Որ տենաս եդ հասնըմ ա, ընդով էս մոմերը վեր գձե, նրանք չինարի կդառնան, վեր կլիս վրեն, էլ կարալ չի ուտե:

Էդ տղեն տվածնին վեր ա ունըմ, փախչըմ: Ուշաք քիրը գալիս ա տենըմ, որ տանը չի: Կռանըմ ա թախտի տակը մտիկ անըմ, մկները օջորքիցը ծվծվըմ են: Դրա օջորքն ա մտիկ անըմ թե չէ, նրանք ֆոդ են ածըմ դրա աչկերը, որ դա մլու անե, չկելը նա մի քիչ էլա հեռանա: Եդ աչկերը թամզըմ ա, գնըմ ա եղնեն հասնելու ա ըլըմ, էն սանդրը վրա ա անըմ: Սանդրը դրա ըղաքին ծմակ ա դառնըմ, փշոտ թփեր են դառնըմ, մասրքերը, փշերը բռնըմ են, հմա եդ ճպոապորելով անց ա կենըմ: Գալիս ա եդ հասնելու ա անըմ, հմի էլ էն աղովը լիքը շուշեն ա վրա անըմ:

Դրանց էլ չի մտիկ անում անբարեկամությունները կտրատում են, աղը նի յա դառնում մոմդորիկը գծում, հմա եղ արինը շաղ տալով գնում ա: Մին էլ էնա հա իրան հորացրվի եթադին հասնելիս ա ըլում, տենում ա հրես էնա հա հասնում ա: Դա մոմերը վեր ա գծում, երկուսն իրար յանաշու չինարըքերը են դուս գալի, վեր ա ըլում դրանց մնի վրա: Ուշաք քիրը գալիս ա ծառի որքն ըռիտով, ըտամնով կրծում, պոկում ա: Տղեն տենում ա պոկեց, հմի էլ էն մնին ա վեր ըլում: Հմի էլ էն մինն ա կրծում: Տենում ա պոկիլ տի, էն իրան հորացրվի շներին ձեն ա տալի:

Դրանք երկու վենձ, դոմփար շներ են ըլում, ասում ա.— Հասար ու Բասար, Հասար ու Բասար, էկե՛ք հասե՛ք, հենց կուլ տվեք, որ մի կաթիլ արին չմնա:

Հլե մին էլ տենում ա, որ Հասարն ու Բասարը գալիս են: Գալիս են ամենքը մի կոնում ըռիտում, ծվատորում, քրքրում, հենց կուլ են գծում, որ արին չեն թողում գեղնին մնա (վա՛յ տամ նրա գլուխը):

Եդնա գնում ա իրա հորացրվի կուշտը, ասում ա.— Սհե՛, սհե՛:

Հերացուն գալիս ա դրան փթաթորվում, ասում ա.— Բալա ջան, էլ ըշխարմը դարդ չունիմ, ես էլ էի եղ ուշաքիցը փախել, էկել էս վերունի չուրմը ջոգ կենեի, հմա ըստի էլ ստանըքերը չի թողեին դաթար մնամ, աչկերս էլ հանեցին, հմա դուն էկար նրանց դիվանն արիք: Հմի էլ գնացիր եղ ուշաքին վերչ տվիր, աշխարը հլալեցիր: Հմի կարանք մենք արխեին ապրինք: Ասում ա, քոչ ու բրխանեն բարցում են ձիանու վրա, ոչխարն աղաք անում՝ դրա իրանց գեղը: Գնում են մի լավ տուն ու տեղ են շինում, եղ տղի հմար ուրիշ գեղից մի լավ ախչիկ են ուզում, հըրսանիք անում, նոր պրծնիս ամեն ցավից ու չոռից, ինչ պրծնում են: